

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ ЗА ВИБОРОМ ДЛЯ 8-ГО КЛАСУ «УРОКИ ДЛЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ»

1 година на тиждень, 35 годин

Пояснювальна записка

Завданнями Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті, Концепції екологічної освіти України передбачено формування екологічно доцільної поведінки школярів. Одним із шляхів реалізації цих завдань є включення у систему загальної середньої освіти курсу за вибором «Уроки для стійкого розвитку», що є складовою наскрізної системи шкільних предметів з освіти для стійкого розвитку, які запроваджуються у загальноосвітніх навчальних закладах першого і другого ступенів.

Під стійким або сталим розвитком людства розуміють такий, що задовольняє його сучасні потреби, але не ставить під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольнити їхні потреби. У вирішенні цього завдання особливі надії покладаються на освіту. У заяві прийнятій на Всесвітньому Саміті зі стійкого розвитку 1992 р. наголошується: «Освіта для стійкого розвитку має заохочувати формування у людей почуття особистої і колективної відповідальності й таким чином зміни у поведінці, якщо вони необхідні». У березні 2005 року Україна стала однією з 55-ти країн, які підписали документ ООН «Стратегія освіти для стійкого розвитку». Пропонований курс реалізує завдання освіти для стійкого розвитку і забезпечує дотримання Україною відповідних міжнародних зобов'язань.

Основна ідея «Уроків для стійкого розвитку» полягає у реалізації у навчально-виховному процесі та житті учнів основних принципів стійкого розвитку – забезпечення зрушень у їх звичках, поведінці та стилі повсякденного життя, спрямованих на раціональне ставлення до використання ресурсів планети й їх свідоме заощадження. Такий спосіб життя дітей і дорослих передбачає певні дії в домашньому господарстві, школі та місцевій громаді для:

- розумного споживання енергії та води;
- зменшення марних витрат сировини;
- зменшення викидання сміття;
- збільшення частки екологічних продуктів у щоденних покупках;
- зміцнення власного здоров'я тощо.

Мета даного курсу – сприяти формуванню в учнів розуміння необхідності забезпечити стійкий розвиток себе, своєї родини, громади, країни та всього людства через зміну власної поведінки та способу життя.

Завданнями курсу є створення умов для:

- засвоєння учнями знань про стійкий розвиток та шляхи його досягнення для свідомого вибору способу власного життя;
- усвідомлення ними необхідності збереження глобальної рівноваги та причетності кожного до проблем навколишнього середовища;
- формування в учнів моделей поведінки, що відповідають потребам стійкого розвитку;
- розвиток в учнів ставлення до проблем стійкого розвитку як до особистісно важливих, пов'язаних із власною системою цінностей, а також здатності і бажання діяти у цьому напрямі.

Курс має сприяти розвиткові в учнів ключових компетентностей: уміння вчитись, соціальної та громадянської, здоров'язбережувальної, загальнокультурної, підприємницької, природознавчої тощо. Особливої уваги на уроках з цього предмету набуває формування в учнів таких умінь як:

- міркувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, критично мислити, брати участь в дискусії, аргументувати думку, приймати рішення, спілкуватись в малих та великих групах на матеріалі, пов'язаному із питаннями стійкого розвитку;
- самостійно отримувати та обробляти різнобічну інформацію з різних джерел, проводити самостійні дослідження та експерименти щодо використання та ресурсозбереження у сім'ї, громаді, місті, селі, регіоні, країні в цілому;

- активно слухати, ефективно спілкуватись, брати участь у роботі малої групи та відповідати за результати спільної діяльності, організації роботи малої групи (екокоманди).

Навчальний курс стосується способу життя учня у сфері повсякденного використання ресурсів (енергії, води, здоров'я, рослин, стосунків з іншими людьми, покупок та відходів). Тому його головною особливістю є взаємозв'язок між уроком і життям учня та його родини. На уроках учні лише отримують інформацію, необхідну для діяльності вдома, та обговорюють набутий ними практичний досвід. Однаково важливими є як урочна, так і позаурочна складові навчальної роботи. Досвід екологічних дій у домашньому господарстві інколи переноситься до школи, на пришкольну територію.

Курс викладається з використанням навчально-методичного комплексу, що складається із однойменного посібника для учнів та методичного посібника для вчителів.

Структура та зміст програми

Курс розрахований на 35 годин навчального часу. За цей час опрацьовується 7 основних навчальних тем, 2 вступні та заключна.

Зміст навчального матеріалу	Кількість годин	Вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>Вступ. Ознайомлення учнів із завданнями і структурою курсу. Тенденції сучасного розвитку людства. Поняття «стійкий розвиток». «Порядок денний на XXI століття». Взаємозв'язок між способом життєдіяльності людини і стійким розвитком. Сподівання і побоювання щодо власного майбутнього. Можливі рішення і дії. Представлення Аудиту. Поняття екологічного сліду та способу його обрахунку. Зміст та особливості курсу. Наші основні ресурси – вода, повітря, енергія, земля (територія). Їх обмеженість і невідтворюваність. Вимірювання власного впливу на навколишнє середовище. Як проводити домашні аудити. Створення екогруп: обов'язки та відповідальність кожного. Вибір теми: чому це важливо? Планування діяльності екогрупи</p>	<p>2</p>	<p>Учні /учениці можуть: розповідати про мету і зміст навчального курсу і про те, що очікується від нього/неї під час його вивчення; своїми словами визначати поняття стійкий розвиток, екологічний слід, не відновлювані ресурси; пояснювати, які є екологічні проблеми своєї громади та людства у цілому, як вони пов'язані із стилем життя людей; проводити дослідження власного стилю життя за допомогою аудиту</p>
<p>Тема 1. Сміття. Чому сміття – це проблема людства. Кількість сміття у власному домі. Як зменшити кількість сміття. Сортування сміття для подальшої переробки. Вторинне використання паперу. Компостування. Друге життя старих речей. Планування подальших дій і змін індивідуальної поведінки щодо використання та економії ресурсів.</p>	<p>4</p>	<p>Учні /учениці можуть: пояснювати, чому сміття – це проблема людства, як пов'язана ця тема зі стійким розвитком, з власними уявленнями щодо майбутнього і способом життя людей; розповідати про проблеми, пов'язані з досліджуваною темою, на прикладі власного району (місця проживання); досліджувати кількість відходів у</p>

		<p>власній родині; планувати та виконувати дії, спрямовані на зменшення відходів у власній родині; працювати в малих групах за допомогою синергетичного методу; проводити інтерв'ю, документування і розрахунки і оцінку екологічних й економічних витрат, пов'язаних з вибором способу життя; мотивувати себе й інших свідомо робити вибір життєвого стилю і змінювати поведінку;</p>
<p>Тема 2. Вода. Скільки води потрібно людству для виживання? Чиста вода – джерело виживання. Скільки води витрачає твоя сім'я? Воду необхідно і можливо використовувати більш економно і ефективно: ідеї та практичні поради. Планування подальших дій і змін індивідуальної поведінки щодо використання водних ресурсів.</p>	4	<p>Учні /учениці можуть: пояснювати, чому вода – це найважливіший ресурс та як пов'язана ця тема зі стійким розвитком, з власними уявленнями щодо майбутнього; розповідати, які проблеми людства пов'язані з водою, які дії можна втілювати для збереження води; досліджувати витрати води у власній родині; планувати та реалізовувати дії із заощадження води у власному житті; висловлювати своє ставлення до питань збереження води</p>
<p>Тема 3. Енергія. Проблеми, пов'язані з традиційними джерелами енергії. Як виміряти використання енергії? Скільки енергії використовує твоя сім'я? З'ясування рівня енергоспоживання домашніх електроприладів, правил експлуатації електроприладів. Енергозберезувальний спосіб життя. Планування подальших дій і змін індивідуальної поведінки щодо збереження й раціонального використання енергії.</p>	4	<p>Учні /учениці можуть: пояснювати, чому використання енергії пов'язано зі стійким розвитком та з нашими уявленнями щодо майбутнього і способом життя людей; розповідати про проблеми, пов'язані з досліджуваною темою, на прикладі власного району (місця проживання); досліджувати витрати енергії власної родини; планувати та виконувати дії, спрямовані на заощадження енергії у власній родині; мотивувати себе та інших на збереження енергії</p>
<p>Тема 4. Покупки. Твій вибір покупок. Економія ресурсів. Переваги місцевих виробників. Екологічні аспекти упаковки. Життєвий цикл продукції. Чому ми</p>	4	<p>Учні /учениці можуть: пояснювати, чому покупки – це важливо та як пов'язана ця тема зі стійким розвитком, з власними уявленнями щодо майбутнього;</p>

<p>купуємо? Дослідження споживацької поведінки твоєї сім'ї. Планування подальших дій щодо покупок і змін індивідуальної споживацької поведінки.</p>		<p>розповідати, які проблеми виникають під час покупки товарів, які дії можна втілювати, щоб здійснювати покупки раціонально, кого називаємо мудрим покупцем; досліджувати покупки сім'ї, планувати та реалізовувати дії із розумних покупок у власному житті; висловлювати своє ставлення до питань збереження ресурсів під час купівлі товарів</p>
<p>Тема 5. Здоров'я. Основи здорового харчування. Вегетаріанство. Рослинні продукти. Шумові, електромагнітні та інші навантаження та способи зменшення їх шкідливого впливу. Турбота про зір. Рухливість. Планування подальших дій і змін індивідуального способу життя</p>	<p>4</p>	<p>Учні /учениці можуть: пояснювати, чому здоров'я людей пов'язано зі стійким розвитком та з нашими уявленнями щодо майбутнього; розповідати про проблеми, пов'язані з досліджуваною темою, на прикладі власної сім'ї, району (місця проживання); досліджувати, наскільки здоровим є свій спосіб життя; планувати та виконувати дії, спрямовані на збереження свого здоров'я та своїх рідних; мотивувати себе та інших на здоровий спосіб життя</p>
<p>Тема 6. Стосунки. Ти й твоє найближче оточення. Як ти взаємодієш з іншими людьми. Принципи ефективних стосунків. Конфлікти, їх причини та розв'язання. Доброзичливість – основа стосунків. Планування подальших дій і змін індивідуальної поведінки щодо стосунків з іншими людьми.</p>	<p>4</p>	<p>Учні /учениці можуть: пояснювати, чому стосунки з оточуючими – це важливо та як пов'язана ця тема зі стійким розвитком і з власними уявленнями щодо майбутнього; розповідати, які проблеми виникають під час спілкування з людьми, які дії можна втілювати, щоб покращувати свої стосунки з оточуючими в школі та вдома; досліджувати власні стосунки; планувати та реалізовувати дії із покращення відносин з людьми у власному житті; висловлювати своє ставлення стосунків з людьми та його значення для життя</p>
<p>Тема 7. Рослини. Рослини - наші друзі. Важливість для людини існування рослин. Рослини в місті. Рослини в твоїй оселі. Домашній сад, домашній город, «зелена аптека». План дій щодо розведення і збереження рослин.</p>	<p>4</p>	<p>Учні /учениці можуть: пояснювати, чому існування рослин навколо нас пов'язано зі стійким розвитком та з нашими уявленнями щодо майбутнього; розповідати про проблеми, пов'язані з досліджуваною темою, на прикладі власної сім'ї, району (місця</p>

		проживання); досліджувати , наскільки власне життя пов'язано із рослинами; планувати та виконувати дії, спрямовані на збільшення рослин навколо нас ; мотивувати себе та інших на збільшення рослин
Підсумки. Стійкий розвиток - новий стиль мого життя. Твій внесок у справу збереження ресурсів. Досяжні цілі. Оцінки і побажання щодо свого майбутнього. Визначення бажаних змін у способі життя сім'ї та окремих її членів.	1	Учні /учениці можуть: розповідати про власні результати курсу чи про те, чи співпали вони з очікуваннями; оцінювати свої досягнення у зменшенні екологічного сліду; планувати подальші зміни у власному способі життя і поведінки
Резервний час	3	Використовується на власний розсуд вчителя для екскурсій чи здійснення проєктів, масових заходів, спрямованих на стійкий розвиток

Особливості методики викладання курсу

Зміст і методика курсу ґрунтуються на поєднанні діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів та ідей інноваційної течії в сучасній педагогці – теорії «емпауермента», а саме:

зміст навчання розроблено відповідно до актуальних і доступних для розуміння школярів проблем ресурсозбереження і стабільної життєдіяльності;

навчально-пізнавальний процес побудовано на засадах полісуб'єктної взаємодії та постійного зворотнього зв'язку;

найважливішою складовою навчання є самостимулювання і мотивування учнів до висування ними особистісно і суспільно значущих цілей власної діяльності та їх реалізації, надання учням свободи вибору форм і способів цієї діяльності;

навчально-пізнавальну діяльність учнів зосереджено на особистому ставленні і рішеннях учня щодо власного стилю життя і поведінки, які змінюються у контексті планетарних потреб людства;

у побудові курсу передбачено системність та циклічну повторюваність у реалізації змісту, як у межах кожної теми, так і програми в цілому;

як на уроках, так і у позаурочний час передбачається системна організація активної пошуково-дослідницької діяльності школярів;

характерною особливістю змісту є міждисциплінарність, пов'язана із глобальністю і всебічністю стійкого розвитку як явища.

Вирішення названих завдань передбачає активні та інтерактивні методи навчання, спрямовані на:

- залучення учня й учителя до пошуку нових дієвих рішень у пошуку й отриманні знань;
- навчання свідомої участі в командній роботі та способів колективної взаємодії;
- поєднання елементів гри й наукового дослідження;
- навчання оцінювання власних дій і можливостей;
- розвиток умінь формулювати позицію, висувати і перевіряти гіпотези;
- використання різних джерел інформації;
- розвиток творчих можливостей й інтересів учня.

Методи та прийоми, застосовані в цьому курсі:

- дискусії та обговорення;

- розв'язання проблем;
- мозковий штурм;
- робота в групах;
- інтерв'ю;
- анкети;
- аналіз аргументів „за” і „проти”;
- навчальні ігри;
- робота на місцевості (екскурсії, візити до органів влади тощо);
- портфоліо та виставки.

Заняття з курсу доцільно проводити раз на тиждень протягом навчального року.

Курс «Уроки для стійкого розвитку» має усталену структуру: вступна частина (2 уроки); тематичні блоки (по 4 уроки-зустрічі у кожному); заключна частина (урок - свято).

Курс починається двома **вступними** темами, що опановують на двох уроках, на яких учні ознайомлюються із його метою і завданнями, основними поняттями та способами роботи; отримують перші навички роботи в групах та проведення досліджень власних звичок і способу життя. Кожна з наступних **основних** тем курсу складається з чотирьох уроків-зустрічей, що мають свої особливості.

Перша зустріч – мотиваційно-організаційна. Її завдання – введення учнів в тему, формування у них стійкої мотивації для її вивчення. Для цього використовують різні способи і прийоми мотивування, насамперед кількісний і якісний аудит – спеціальну форму навчального дослідження учнів.

Друга зустріч – практична. На цьому уроці, працюючи у групах, учні ознайомлюються зі шляхами розв'язання поставленої на першому уроці проблеми, обирають дії щодо власного способу життя, які реалізуються у позаурочний час.

Третя зустріч – також практична і проходить у формі обговорення учнями власних досягнень і пошуків нових шляхів діяти. У процесі ознайомлення із станом проблеми у довірливості учні роблять висновки щодо правильності обраних дій, збагачують чуттєве й логічне пізнання дійсності та власний соціальний досвід.

Четверта зустріч – підсумкова за темою. Відбувається у формі підсумкової рефлексії учнів, може передбачати здійснення навчального проекту. Учні об'єднуються у групи для виготовлення творчого продукту з метою ознайомлення громадськості з результатами своєї діяльності, популяризації екологічно свідомих звичок і стилю життя.

Курс закінчується **заключною** темою «Новий стиль мого життя», під час якого учні узагальнюють набутий досвід діяльності у грі, складають обіцянки, демонструють батькам, учням інших класів та представникам громади свої досягнення.

Виходячи з того, що навчальний курс є елективним, тут можливі нетрадиційні способи оцінювання учнів, орієнтовані на прояви змін у ставленнях та поведінці учнів. Критеріями для словесного оцінювання вчителем є вимоги до навчальних досягнень учнів, подані у правій колонці таблиці. Оцінювання здійснюється також за допомогою оцінних суджень самих учнів відповідно до змін у результатах аудитів з використання ними та їх родинними природними ресурсів.

Учитель також може оцінювати учнів, виходячи з їхньої активності на заняттях, залученості до дій на користь довкілля у школі та місцевій громаді, а також активності у домашньому господарстві – проведення дворазового (з інтервалом щонайменше трьох місяців) аудитів уживання ресурсів у домашньому господарстві і занесення відомостей до спеціальних бланків вимірювання відходів, вживання води та енергії.